

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА РОЗБУДОВА МОЛОЧАРСЬКОЇ
КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ**

У статті обґрунтовуються необхідність та перспективи розвитку молочарської кооперації в Україні.

В статтє обосновуються необхідність и перспективи развития молочной кооперации в Украине.

The article justified the need and prospects of development dairy cooperatives of Ukraine.

Ключові слова: сільськогосподарська кооперація, кооперативний рух, молочарський кооператив.

Сучасний стан розвитку молочної галузі в Україні показує, що поки що не повною мірою реалізовані можливості та переваги обслуговуючої кооперації. Формування мережі молочарських кооперативів стримується через слабку матеріальну базу, відсутність кваліфікованих кадрів, недостатню обізнаність селян у перевагах об'єднання зусиль на умовах кооперації для розвитку їхніх господарств та відсутність належної державної підтримки.

Проблеми розбудови сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та окремі аспекти розвитку молочарської кооперації розглянуто у працях сучасних учених, таких як М.Аліман, В.Зіновчук, А.Волик, Т.Онiпко, А.Пантелеймоненко та інших. Проте слід зауважити, що у роботах названих учених проблеми розвитку молочарської кооперації розглянуті лише фрагментарно, у загальному контексті сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Тому дана проблематика потребує більш детального висвітлення.

Виходячи з вищесказаного, можна сформулювати мету дослідження – визначити перспективи розвитку молочарської кооперації в Україні і показати важливість удосконалення відносин кооперативів з державними та недержавними організаціями.

Прагнення сільськогосподарських товаровиробників знизити витрати виробництва, забезпечити для себе вигідний збут продукції і спільно відстоювати свої соціально-економічні інтереси є найважливішим спонукальним мотивом для розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Але реальна практика становлення кооперативних форм господарювання на селі постійно стикається з організаційними, правовими та іншими перешкодами. Тому тенденція розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, на жаль, не характеризується стабільністю зростання (табл. 1)[1].

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України у розрізі областей

Область	на 1 січня 2010 р.	на 1 січня 2011 р.	на 1 жовтня 2011 р.	З них молочарські
1. АР Крим	45	38	63	8
2. Вінницька	76	36	86	43
3. Волинська	27	30	15	2
4. Дніпропетровська	23	22	32	13
5. Донецька	5	1	7	1
6. Житомирська	97	40	Немає даних	Немає даних
7. Закарпатська	12	8	4	2

ЕКОНОМІКА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

8. Запорізька	14	8	12	0
9. Івано-Франківська	30	12	64	10
10. Київська	19	3	18	1
11. Кіровоградська	19	13	23	11
12. Луганська	16	23	18	6
13. Львівська	35	5	38	11
14. Миколаївська	8	4	9	4
15. Одеська	41	32	41	3
16. Полтавська	16	14	18	7
17. Рівненська	12	27	38	8
18. Сумська	40	33	39	15
19. Тернопільська	5	7	3	1
20. Харківська	14	8	12	2
21. Херсонська	36	8	29	13
22. Хмельницька	12	12	12	2
23. Черкаська	20	25	Немає даних	Немає даних
24. Чернівецька	11	1	12	3
25. Чернігівська	12	13	10	2
Всього	645	442	603	168

Із зареєстрованих станом на 1 жовтня 2011 р. кооперативів 168 веде господарську діяльність зі збору та реалізації молока. При цьому середній обсяг збуту молока на один кооператив становить близько 500 кг/день. Щоправда, є кооперативи, які заготовляють і більше 3 т на день. Лідерами за обсягом щоденного збуту молока за результатами 2011 р. є, переважно, кооперативи Вінницької області, які почали створюватися ще у 2006 році [1].

Позитивній тенденції зростання кількості молочарських кооперативів в Україні сприяють неурядові міжнародні проекти та програми технічної допомоги. У лютому 2010 р. МБО «Добробут громад» розпочала проект у партнерстві з соціально орієнтованою бізнес-компанією «Данон-Україна» [2, с. 16]. Станом на липень 2011 р. було створено 20 кооперативів, які об'єднали понад 1200 власників особистих селянських господарств. За перші 6 місяців того таки 2011 р. на завод «Данон-Дніпро» до м. Херсон вони направили близько 600 тонн молока загальною вартістю понад 1,5 млн. грн. [6]. Особливість цього проекту полягає у тому, що він поєднує зусилля великої молокопереробної компанії «Данон-Україна» і українських сільських громад, надаючи можливість особистим селянським господарствам досягти впевненості у власних силах, розвиваючи виробництво молока. Кожен кооператив, який працює у рамках проекту, отримує інституційну підтримку і є неприбутковою організацією. Нове устаткування, встановлене у всіх кооперативах, включаючи великогабаритні ванни-охолоджувачі для молока, аналізатори якості, дозволяє забезпечити необхідні температурні і гігієнічні умови зберігання молока. Головне завдання проекту – сприяти підвищенню якості та нарощування виробництва молока сільським населенням.

Так, робота молочного кооперативу «Асканія» – один із прикладів успішного втілення проекту в життя. Цей кооператив було організовано у травні 2011 р. Його членами є 280 осіб – власників корів. Компанія встановила у кооперативі великогабаритні ванни-охолоджувачі для молока (кожна – на 7,5 тонн) та

аналізатори якості. Крім того, селянам, які утримують п'ять і більше корів, безкоштовно видали доїльні апарати. Молоко збирають молоковозами, двічі на день у семи навколишніх селах [5]. Завдяки сучасному обладнанню у кооперативах «Данон» період між доїнням та початком охолодження молока становить не більше двох годин. Членство у кооперативі передбачає низку переваг для сільгоспвиробників, у тому числі – отримання ветеринарних послуг, послуг щодо заготівлі й приготування комбікорму, допомогу у розвитку пасовищ.

Для розвитку та підвищення ефективності діяльності вітчизняних молочарських кооперативів є важливим проект «Кооперативна навчальна ферма та послуги для особистих селянських господарств та фермерів», затверджений Екосистем Фондом Данон у вересні 2010 р. [3, с.9]. Цей інноваційний проект спрямований на підтримку близько 1100 сільських родин у щонайменше 18 громадах у Дніпропетровській області. Метою цього проекту є покращення умов життя членів кооперативу через удосконалення методів ведення сільського господарства та доступу до обладнання і послуг завдяки сільськогосподарській обслуговуючій кооперації. Для нової ферми, яка запрацює вже влітку 2012 р., будуть послідовно придбані 120 корів [7]. Для виробництва молока на фермі застосовуватимуться передові технології. Для ферми вже закуплено унікальне і поки що єдине у регіоні обладнання (силосопакувальна машина, комбайни, прес-підбирач, косарки), яке буде використовуватися як для потреб ферми, так і для надання послуг членам кооперативів: культивациі землі, вирощування нетелей для молочного стада, заготівлі силосу, сінажу, концентрованих кормів.

Для покращення господарської діяльності, ефективного використання наявних резервів та можливостей, координації діяльності кооперативів, переробки, зберігання та збуту продукції, молочарські кооперативи об'єднуються у спілки. Одним з прикладів успішної діяльності такої спілки є «Семенівська молочна компанія», створена у жовтні 2010 р. [4]. На сьогодні членами спілки є близько трьохсот осіб – мешканців Семенівського та Глобинського районів. Через неї реалізується більше 12% молока, що виробляється у приватному секторі Семенівського району. Для того, щоб співпрацювати з названою компанією, достатньо стати членом одного з кооперативів, які створені майже у кожному селі. Компанія має власний молоковоз, облаштований молокозбиральний цех з відповідним обладнанням, де за технологією охолоджують молоко. Молоко приймають від членів кооперативу за шкалою показників якості, згідно з якою й формується ціна на продукцію. Компанія дотримується вимог санітарної та ветеринарної служби, тісно співпрацює з об'єднанням сільгосптоваровиробників та сільськими радами.

Об'єднання орендує сінокоси та пасовища, проводить заготівлю сіна, яке реалізується членам кооперативу за собівартістю. При заготівельній ціні на молоко, середній по Семенівському району, за рахунок зниження собівартості утримання худоби члени кооперативів Семенівської молочної компанії збільшили дохід від реалізації молока.

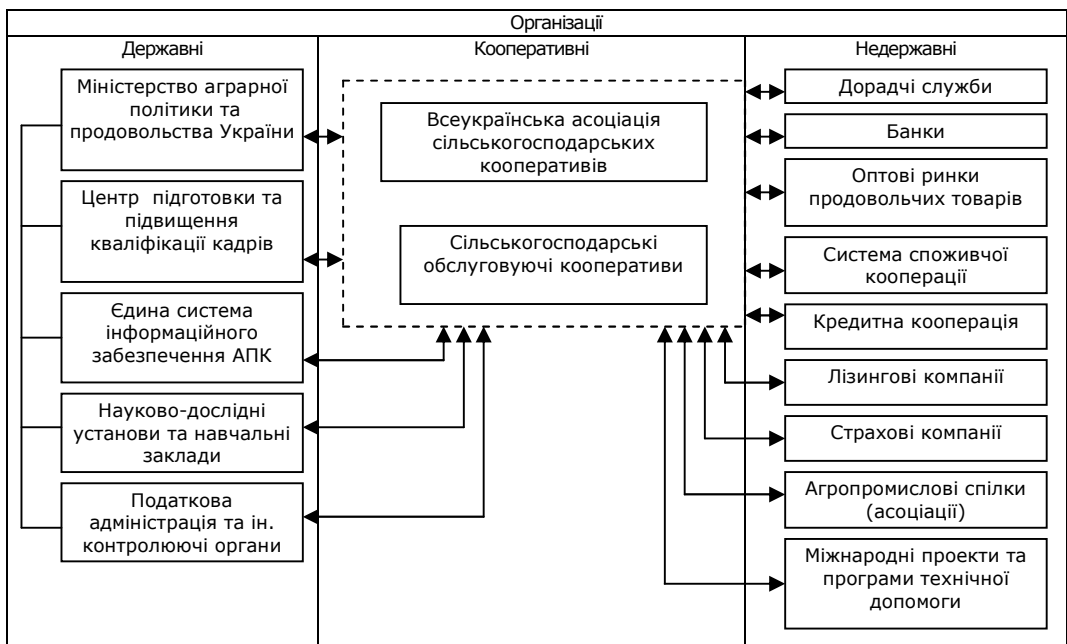
Але є і певні перепони, що стримують розвиток діяльності Семенівської спілки кооперативів. У Семенівському та Глобинському районах на молочному ринку працюють кілька компаній, зокрема ЗАТ «Пирятинський сирзавод», що входить до групи компаній «Молочний Альянс» та ПАТ «Глобинський маслозавод». Поява конкурента, в особі кооперативу, викликала роздратування у цих фінансово потужних молокопереробних підприємств, що призвело до їх «змови». Вони встановили однаково занижені закупівельні ціни на молоко від населення для подальшої промислової переробки. Таким чином, антиконкурентні дії з боку молокопереробних підприємств є перепорою для діяльності не тільки «Семенівської молочної компанії», а й більшості молочарських кооперативів України.

Наявний в Україні досвід щодо розвитку кооперативного руху засвідчує, що незважаючи на значну кількість реалізованих в Україні благодійних проєктів, а також проєктів технічної допомоги, спрямованих на створення нових та підвищення конкурентоспроможності існуючих кооперативів, розвиток цього напрямку в Україні залишається проблемним.

Сьогодні значна кількість законодавчих питань (узгодження між собою різних норм, законів) залишаються не вирішеними, серед сільського населення ідея кооперації не набула масового поширення, відсутні структури вертикальної кооперації та інше. Виходячи з цього, виникає необхідність розробки заходів щодо створення ефективних умов для розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, у тому числі й молочарських, як невід'ємної складової агропромислового комплексу України.

Перспективність розвитку системи сільськогосподарської кооперації ми вбачаємо у подальшій тісній співпраці з державними та недержавними організаціями (рис. 1), яка дасть змогу успішно розв'язати існуючі проблеми у галузі. Очікуваним ефектом може стати скорочення бідності, збереження сільських територій, підвищення якості молочної продукції, продовольчої безпеки та ефективності економіки загалом.

ЕКОНОМІКА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

*Рис. 1. Орієнтовна модель співпраці системи сільськогосподарської кооперації з державними та недержавними організаціями**

* Складено автором

Таким чином, основним спонукальним мотивом розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є прагнення дрібних приватних виробників молока знизити витрати виробництва, забезпечити собі вигідний збут продукції і спільно відстоювати свої соціально-економічні інтереси. Але реальна практика становлення кооперативних форм господарювання на селі постійно стикається з організаційними, правовими та іншими перешкодами.

Для розвитку системи сільськогосподарської кооперації необхідною є тісна співпраця з державними та недержавними організаціями. Це дозволить підвищити соціальну захищеність членів кооперативів, отримати широкий доступ до консультаційних послуг, підвищити рівень поінформованості щодо нових технологій та техніки, налагодити канали збуту молокопродукції, підвищити ефективність господарської діяльності кооперативів.

Список використаних джерел:

1. Аналітичний звіт щодо стану молочної галузі України та ефективності державного регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agribusiness.kiev.ua/>
2. Річний звіт Міжнародної благодійної фундації «Хайфер Інтернешнл (Добробут громад)» за 2009-2010 рр. – 32 с.
3. Річний звіт Міжнародної благодійної фундації. «Хайфер Інтернешнл (Добробут громад)» за 2011 р. – 47 с.
4. Решетило О. Кооперативний рух під загрозою / О.Решетило // Нова година. Щотижневий аналітичний видання Полтавщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ng.pl.ua/2011/07/10/kooperatyvnyj-ruh-pid-zahrozoyu>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.myspace.com>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prodinfo.com.ua>
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.dp.ua/press/news>